

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.829.001
Львівського державного університету
фізичної культури ім. Івана Боберського
доктору педагогічних наук
професору Данилевич Мирославі Василівні

Відгук

офіційного опонента доктора наук з фізичного виховання та спорту професора Ольхового Олега Михайловича на дисертаційну роботу Анохіна Євгена Дмитровича за темою: «Модернізація спортивно-масової роботи у вищих військових навчальних закладах для формування ціннісного ставлення курсантів до фізичного вдосконалення», що подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. Метою функціонування системи військового навчання та виховання курсантів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) є підготовка висококваліфікованих військових фахівців, які здатні максимально ефективно використовувати технічні можливості сучасної зброї та бойової техніки, а також вміло керувати підпорядкованим особовим складом в екстремальних умовах

У ВВНЗ відсутні сприятливі умови для якісного формування у курсантів за період навчання особистої зацікавленості у регулярних заняттях фізичними вправами. Внаслідок цього відразу після випуску з ВВНЗ фізична активність офіцерів знижується, а вже через 2-3 місяці фізична підготовленість і функціональні можливості у 10% лейтенантів оцінюються незадовільно і задовільно – у 40%. У зв'язку з цим для досягнення мети фізичної підготовки (ФП) у ВВНЗ першочергово необхідно формувати у курсантів мотиваційно-ціннісне ставлення до фізичного вдосконалення.

Тому актуальним є удосконалення змісту та структури спортивно-масової роботи для підвищення її педагогічного потенціалу з формування ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення курсантів ВВНЗ.

Актуальність наданого до захисту дисертаційного дослідження підтверджується його виконанням відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи на 2011-2016 рр. Міністерства оборони України за темою науково-дослідної роботи „Формування професійних якостей майбутніх офіцерів засобами ФП під час навчання у ВВНЗ”, шифр „Взаємозв’язок” (номер держреєстрації 0106U010783), Зведеного річного плану наукової і науково-технічної діяльності Збройних Сил (ЗС) України на 2017-2020 р.р. за темою науково-дослідної роботи „Удосконалення організації ФП військовослужбовців Сухопутних військ ЗС України для забезпечення виконання завдань за призначенням у сучасних умовах”, шифр „Керівництво – 17” (номер держреєстрації 0101U002275). А також за темою науково-дослідної роботи „Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення” кафедри теорії та методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури на 2017-2020рр. (протокол №4 від 17.01.2016р.).

Дисертантом досліджено особливості змісту та структури спортивно-масової роботи відповідно до сучасних поглядів науковців на виховання людини в нових соціально-економічних умовах, розроблено та практично застосовано в освітньому процесі ВВНЗ програму формування у курсантів ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, достовірність, новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях підтверджуються адекватністю методів дослідження, поставленим завданням, достатньою кількістю військовослужбовців, які брали участь у констатувальному та формувальному педагогічному експерименті, коректною статистичною обробкою одержаних даних, опрацьованою, випробуваною та впровадженою авторською програмою формування у курсантів ВВНЗ ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення в процесі спортивно-масової роботи, достатньою ілюстрацією

дисертаційного дослідження й аналізом науково літератури.

Вищенаведене дозволяє констатувати, що отримані наукові положення та висновки є обґрунтованими та вірогідними.

Науковими здобутками роботи є те, що за результатами дисертаційного дослідження: уперше обґрунтовано програму формування у курсантів ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення, що сформована на принципах взаємозумовленості і взаємосприяння перетворюючого, пізнавального, ціннісно-орієнтаційного та комунікативного видів педагогічної діяльності; які базуються на свободі вибору курсантом виду спорту чи фізичної вправи для самостійного вдосконалення, відмові від проведення СМР адміністративно-командним способом, підвищенні свідомої цілеспрямованої активності курсанта з власного фізичного вдосконалення завдяки діалоговим формам спілкування; доповнено інформацію про недостатній рівень мотиваційно-ціннісного ставлення курсантів до власного фізичного вдосконалення на початку їх навчання у ВВНЗ, а також про відсутність умов для його підвищення продовж навчання у ВВНЗ; доповнено інформацію про наявність залежності між ефективністю формування ціннісного ставлення курсантів до занять фізичною підготовкою і спортом та взаємовідносинами між викладачем і курсантом; набули подальшого розвитку уявлення про систему спортивно-масової роботи у навчальних закладах збройних сил провідних країн НАТО та її роль у підготовці військових кадрів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці та практичному застосуванні в освітньому процесі ВВНЗ авторської програми спортивно-масової роботи, спрямованої на формування у курсантів ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення, що передбачає перехід від жорсткої регламентації занять в години спортивно-масової роботи на молодших курсах (1-2 курс) до самостійного планування занять обраним видом спорту на старших курсах (3-4 курс).

Здобувач має достатню кількість публікацій. Основні положення

дисертації відображено в 10 публікаціях, серед яких одна наукова стаття у збірнику наукових праць, що відображається в базах даних Scopus, 5 наукових статей у фахових виданнях України, одна з них – у виданні, що належать до міжнародних наукометричних баз, 4 виконано одноосібно.

Порушень академічної доброчесності здобувачем, за результатами проведеного аналізу наданого для опонування дисертаційного дослідження, не встановлено. Результати наукового дослідження застосовано під час організації спортивно-масової роботи та впроваджено у процес ФП курсантів Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів), Військового інституту танкових військ НТУ „ХПІ” (м. Харків) та 169 навчального центру, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути взяті за основу при організації та проведенні спортивно-масової роботи в освітньому процесі ВВНЗ сектору безпеки та оборони України

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Дисертаційна робота складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку посилань та додатків. Дисертацію виконано на 233 сторінках (з них 185 сторінки – основний текст), ілюстровано 31 таблицею та 4 рисунками. Бібліографія містить 284 джерела, з яких 36 закордонних публікацій.

Аналіз дисертаційного дослідження засвідчує, що дисертант застосував стандартизований принцип структуризації матеріалу, що дозволило забезпечити чіткість викладення матеріалу проведених досліджень.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість роботи, особистий внесок здобувача, описано апробацію результатів досліджень та їх впровадження.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні та прикладні засади виховання ціннісного ставлення курсантів вищих військових навчальних**

закладів до фізичного вдосконалення в процесі спортивно-масової роботи» проведено теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової і методичної періодики за напрямком дослідження. В цьому розділі увагу дослідника акцентовано на психолого-педагогічні передумови формування в особистості ціннісного ставлення до явищ навколишнього середовища. Установлено, що спортивно-масова робота у ВВНЗ, маючи перевагу за кількістю передбаченого на неї часу перед навчальними заняттями, займає (щодо них) підпорядковане становище і продовжує функціонувати для розв'язання суто практичних завдань. Її засоби, методи і форми залишаються незмінними від радянських часів, не відповідають вимогам гуманістичної освітньої парадигми й соціально-економічних умов життєдіяльності сучасної молоді та не спроможні забезпечити формування в курсантів ціннісного ставлення до систематичного фізичного вдосконалення.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** наведено та обґрунтовано доцільність застосування методів дослідження, що обрані для розв'язання завдань, поетапність організації дисертаційного дослідження, відомості про вибірку респондентів для здійснення експериментів, описано методи математичної обробки отриманих результатів.

Третій розділ **«Спортивно-масова робота у вищих військових навчальних закладах в контексті формування у курсантів ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення»** описано проведення констатувального експерименту. Під час експерименту проаналізовано структуру та зміст спортивно-масової роботи у ВВНЗ, рівень спортивної підготовленості осіб, які вступили до ВВНЗ, як передумови формування в них ціннісно-мотиваційного ставлення до фізичного вдосконалення, рівень цього ставлення на момент їх вступу до ВВНЗ, а також рівень фізичної підготовленості курсантів як інтегрального показника, що об'єктивно відображає це ставлення, динаміки цих показників за час навчання в навчальному закладі за чинною системою спортивно-масової роботи; визначено

стан цінностей, що формують позитивне ставлення до занять фізичними вправами. Встановлено, що в ієрархії цінностей сучасної молоді цінності фізичної культури займають не провідні позиції, що визначає слабкість і нестійкість їх мотивації до систематичних занять фізичними вправами для власного фізичного вдосконалення.

У четвертому розділі **«Модернізація змісту і структури спортивно-масової роботи вищих військових навчальних закладів для формування ціннісного ставлення курсантів до фізичного вдосконалення»** обґрунтовано та розкрито структуру і зміст авторської програми формування в курсантів ВВНЗ ціннісного ставлення до фізичного вдосконалення в процесі спортивно-масової роботи, а також висвітлено результати експериментальної перевірки її ефективності. Дослідженнями, що пов'язані з визначенням ефективності авторської програми, доведено, що запропоновані зміст і структура спортивно-масової роботи за авторською програмою дають змогу підвищити вагомість мотивів, що ґрунтуються на цінностях фізичної культури. На цій основі достовірно покращено показники фізичних якостей курсантів (силу, при $p < 0,05$ та витривалість, при $p < 0,01$) і прикладні рухові навички ($p < 0,001$). Підтверджено, що у показниках фізичної підготовленості курсантів КГ, які займалися за чинним змістом і структурою спортивно-масової роботи, не відбулось достовірних змін на старших курсах навчання ($p > 0,05$).

Перевірка ефективності авторської програми виявила переваги й щодо підвищення спортивної підготовленості курсантів. В експериментальній групі 73,3% курсантів виконали розряди за двома і більше видами спорту (або фізичних вправ), серед курсантів контрольної групи кількість тих, хто виконав нормативи спортивних розрядів, дорівнює 23,6%.

Доведено, що авторські структура та зміст спортивно-масової роботи дали змогу: сформуванню прагнення курсантів експериментальної групи до навчальної діяльності на основі мотивів самореалізації, самоствердження та процесуально-змістових, тоді як у курсантів контрольної групи це реалізовано за допомогою

мотивів винагороди та запобігання покаранню; збільшити кількість курсантів експериментальної групи, які систематично займалися фізичними вправами, до 86,3 %, що на 64,1% більше, ніж у контрольній групі; підвищити відсоток відвідування консультацій із дисципліни «Фізичне виховання і спеціальна фізична підготовка». Наприкінці експерименту кількість курсантів експериментальної групи, які систематично консультувалися з викладачем, становила 72,6%, у контрольній групі – лише 18,5% курсантів самостійно відвідували консультації.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» узагальнено результати експериментального дослідження та їхнє співставлення з результатами наявних наукових джерел. Зазначено три групи даних, що одержано за підсумками дисертаційного дослідження.

Висновки дисертаційної роботи Анохіна Є.Д. достатньо відображають результати аналізу й узагальнення наукових джерел, витікають із отриманих результатів теоретичних досліджень і свідчать, що поставлені у роботі завдання сприяли вирішенню важливого науково-прикладного завдання. Поставлені завдання дисертаційної роботи повноцінно розкривають тему дослідження, переконливо висвітлюють наукову новизну та практичну значущість. Отримані результати дисертації підтверджуються оптимально підібраними методами досліджень.

Перелік використаних літературних джерел містить достатню кількість вітчизняних і зарубіжних посилань останніх років.

Разом з позитивними сторонами дисертаційної роботи слід відзначити ряд дискусійних питань і зауважень:

1. Тема дисертаційного дослідження містить слово (термін) «модернізація». З врахуванням наданого змістового наповнення та результатів проведених наукових досліджень, на нашу думку, це слово (термін) є дискусійним та потребує пояснення дисертантом, що малось на увазі – оптимізація, адаптація, реорганізація чи щось інше? Чи помінялись, за

результатами проведених досліджень та авторських пропозицій, види (напрямки) СМР – «...виконання вправ і норм ВСК, спортивні змагання (спортивні свята, вечори) на першість військової частини, проведення Огляду, підготовка збірних команд до участі в змаганнях вищого рангу, секційна робота з військово-прикладних та інших видів спорту...»? Що саме, окрім мотиваційного аспекту та фактичного використання спортивно-орієнтованого напрямку організації СМР, модернізовано у формі фізичної підготовки, що досліджувалась?

2. У Вступі: відсутня констатація того, чим відрізняються наукові положення, що виносяться на захист від відомих раніше; при посиланні на зв'язок дисертаційної роботи з НДР не вказано в якості кого виступав здобувач (виконавця, відповідального виконавця чи керівника).

3. За результатами здійснених здобувачем третього рівня вищої освіти «...аналізу й узагальнення керівних документів, що розробляються в ЗСУ і деяких ВВНЗ, тих положень, що висуваються як цілі й завдання...» у підр. 3.3 дисертант прийшов до висновку, що «...СМР у ВВНЗ ЗСУ не є системою». За нашим переконанням є очевидним, з наданого для опонування змістовного наповнення дисертаційного дослідження, що СМР – компонент чи складова чинної системи ФП курсантів ВВНЗ, і одна з форм цієї системи. Проте, шляхів вирішення зазначеного аспекту у подальших дослідженнях дисертантом не відображено. Потребує уточнення від дисертанта що малось на увазі – СМР це окрема система, підсистема, складова чи компонент певної системи?

4. В дослідженні робиться акцент на підвищенні курсантами, за результатами навчання, рівня фізичних якостей і спортивної майстерності. Частково вказується про покращення рівня військово-прикладних рухових умінь. Проте, на наш розсуд, є доцільним встановлення взаємозалежності набутого за результатами використання авторської програми рівня фізичних якостей, спортивної майстерності та військово-прикладних рухових умінь з вихідним (кінцевим) рівнем (станом чи оцінкою) професійної підготовленості

(готовності) випускників ВВНЗ. За результатами чого встановити доцільність використання авторського підходу до організації та проведення СМР у військових закладах вищої освіти України задля досягнення кращого кінцевого (вихідного) результату навчання у ВВНЗ.

5. В дисертаційній роботі виявлено незначну кількість орфографічних та технічних помилок.

Зазначені дискусійні питання та зауваження не є принциповими, вони загалом не знижують загальної позитивної оцінки, наукової та практичної значущості результатів наданого для опонування дисертаційного дослідження Анохіна Євгена Дмитровича.

Висновок. Актуальність теми, наукова новизна, практична значущість і наданий у дисертаційній роботі «Модернізація спортивно-масової роботи у вищих військових навчальних закладах для формування ціннісного ставлення курсантів до фізичного вдосконалення» науковий матеріал підтверджує, що робота Анохіна Євгена Дмитровича є завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р. Анохін Євген Дмитрович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

ТВО завідувача кафедри олімпійського та професійного спорту
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
доктор наук з фізичного виховання та спорту
професор

О.М. Ольховий